

Benediktini I - II

Barokní nástěnná malba v českých zemích

Těžká kniha - napsal kdysi, v 90. letech 19. století F.X. Šalda o Masarykově České otázce. Už předtím české písemnictví obdobně vyznívajících texty znalo. Až nepřeberně jich přibývalo později a jejich počty stále narůstají. Vřazuje se mezi ně i mohutné dílo Benediktini. Je těžkou knihou dvojnásobně, obsahem, který je určen pro věčné, tedy postupné i návratné, trvale zvidavé čtení, a těžkou je i vahou, hmotně. Tato jeho vlastnost přispěje ke specifické čtenářské pozornosti, která je nenasytná pohodovým čtením na lůžku. Mohlo by tu dojít ke zranění; nepřináší tedy jeden z druhů libosti s lůžkem spojenými, zato nenarušuje jiné.

Titul knihy na první pohled poněkud mate, aspoň mně se to stalo. Zdá se obšírně zachycovat historii benediktinského řádu, který by si ji ostatně zaslouhoval. Nesporně je v textu přítomna, podtitul /či nadtitul/ však upřesňuje - Barokní nástěnná malba v českých zemích. Benediktini se o ni iniciativně zasloužili na více místech, řád se dokonce stal i jakýmsi patronem barokního umění v Čechách. Kláštery benediktinské jsou v Čechách nejstarší, do roku 1140 tu měl řád výlučné, jedinečné postavení. Nejstarší ženský u sv. Jiří v Praze pocházel z doby kolem roku 970, první mužský, břevnovský se klade k roku 993. Šlo původně o klášter panenský, z podnětu biskupa Vojtěcha založil Boleslav II. klášter mužský, "jehož výživě" - jak praví Palacký - vykázal Boleslav roční důchod 1500 peněz k knížecí komory". Benediktini - konkrétně jejich představení - patří jedinečně a výrazně k tématu, o němž oceňovaná kniha pojednává, tedy k té části kulturního dědictví, jež představují nástěnné malby ze 17. a 18. století.

Baroko znamenalo změnu v kulturní orientaci pobělohorských Čech. ve stylu tvorby, v jejích tématických akcentech, vůbec v životních

postojích a vnímáních - tyto proměny byly příznačné pro velkou část Evropy. Umění chtělo působit na city a smysly, obsahovalo prvky iracionalismu, bylo nezřídka efektní a patetické, sklánělo člověka před vyšší velebností, měl pociťovat vlastní nicotnost, zároveň ji mohl umenšovat vírou, pokorou, pravou, tedy oficiálně pěstovanou zbožností. V Čechách se zvyšovala působnost řádů, vedle jezuitů a piaristů se to projevovalo právě i u benediktinů.

Kultura jim sloužila k propagaci víry, byla i nástrojem společenské reprezentace. Nástěnné malby plnily tyto cíle s nepochybným účinkem, i když jejich umělecká úroveň byla kolísavá. Některé malby působí rozpačitě, patrná je i koncepční bezmocnost, nezdařilé zobrazení postav a jejich pohybů. Převažují ale malby nepochybné kvality vytvářející s architekturou jednotně působící dílo, dnes představující vícevrstevnou složku českého a evropského kulturního dědictví.

Oceňovaná kniha Benediktini je jejich soupisem, ale není jen katalogem, je souborem faktograficky důkladně - pokud to prameny umožnily - charakterizujícím a zhodnocujícím každou malbu. Syntetizující studie a analýza literatury dosvědčují, jak přesvědčivě a znale autoři téma ovládli. Text organicky doprovází rozsáhlá grafická dokumentace. Vedle vědecké a kulturní hodnoty mohou mít Benediktini ještě funkci závažného, originálního příspěvku k záchraně maleb ohrožených poškozováním, chátráním i záměrným ničením. Kulturní dědictví takovou ochranu potřebuje, i ochranu vědeckou knihou oprávněně těžkou. Aby naše doba nebyla shledána příliš přehliživou, příliš lehkou k osobitému odkazu minulých pokolení.

UYPRACOVAL :

PROF. ROBERT KVACĚK